

Writing and Erasing - כותב ומוחק

Talmud Bavli Shabbat 73a

One who writes two letters or erases in order to write two letters...

גמ' שבת דף עג.
הכותב שתי אותיות והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות.

Talmud Bavli Shabbat 103a

Mishna: One who writes two letters, whether with their right hand or their left hand, whether [two letters] from one word or from two words, or two symbols, in any language, is *chayav*. Rabbi Yossi says that the *chiyuv* of two letters is not because of writing but because of drawing, because in the desert [when assembling the Mishkan] they would write on each beam to know with which one it connected.

גמ' שבת דף קג.
מתני' הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו בין משם אחד בין משתי שמות בין משתי סמניות בכל לשון חייב אמר רבי יוסי לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם שכך כותבין על קרשי המשכן לידע איזו בן זוגו.

Rashi ibid

Because of drawing: They would put a mark on the beams of the Mishkan so that when they took it apart and reassembled it they would know the correct assembly order. Rabbi Yossi comes to say that even if a person didn't write a letter, but merely made two marks, they are *chayav*.

רש"י שבת קג.
משום רושם. סימן שהיו עושים בקרשי המשכן מפני שמפרקין אותו ולכשיקימוהו לא יחלפו סדר הקרשים ואתא ר' יוסי למימר דאפי' לא כתב אלא רשם שני רשימות בעלמא לסימן חייב:

Talmud Bavli Shabbat 103a

I understand why one is *chayav* for writing with the right hand, since this is the normal way of writing, but why is one *chayav* for writing with the left hand, since it is not the normal way of writing? Rabbi Yermiya says this refers to a left handed person. [The gemara questions this] if so, his left hand should be like everyone else's right hand, and he should be *patur* for his right. Rather, Abaye answers: this refers to an ambidextrous person. Rav Ya'akov, the son of Ya'akov's daughter, says: this is the opinion of Rabbi Yossi, who says that the *chiyuv* is for drawing. [The gemara questions] since the next part of the Mishna is the opinion of Rabbi Yossi, it implies that the first part is not Rabbi Yossi. [The gemara answers] it is all Rabbi Yossi's opinion.

גמ' שבת דף קג.
בשלמא אימין ליחייב משום דדרך כתיבה בכך אלא אשמאל אמאי הא אין דרך כתיבה בכך א"ר ירמיה באטר יד שנו ותהוי שמאל דידיה כימין דכ"ע ואשמאל ליחייב אימין לא ליחייב אלא אמר אביי בשולט בשתי ידיו רב יעקב בריה דבת יעקב אמר הא מני ר' יוסי היא דאמר לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם והא מדסיפא ר' יוסי היא רישא לאו ר' יוסי כולה רבי יוסי היא:

Talmud Bavli Shabbat 104b

Mishna: Someone who writes two letters in one *he'elem* (forgetfulness). If someone wrote with ink, chemicals, *sikra* (red paint), *kumos* (ink prepared with gum), *kankantum* (an ingredient of gum), or with anything that leaves a mark; on the corner of two walls or on two pages of a book, provided that the two letters are read together, they are *chayav*. Someone who writes on their skin

is *chayav*. Someone who scratches on their skin: Rabbi Eliezer says *chayav* a chatat, and the Chachamim say *patur*. Someone who writes with liquid, fruit juice, dirt, dust, or with anything that is not permanent, is *patur*. One who writes with the back of their hand, with their foot, mouth or elbow; or one who writes a single letter near an existing letter; or one who writes on top of existing writing; or one who intended to write a letter 'chet' and wrote two 'zayin's instead; or one who wrote one letter on the ground and one on the ceiling, or on two walls of the house, or on two pages of a book that are not read together, is *patur*.

גמ' שבת דף קד:
מתני' הכותב שתי אותיות בהעלם אחד חייב כתב בדיו בסם בסיקרא בקומוס ובקנקנתום ובכל דבר שהוא רושם על שני כותלי זויות ועל שני לוחי פינקס והן נהגין זה עם זה חייב הכותב על בשרו חייב המסרט על בשרו ר' אליעזר מחייב חטאת וחכמים פוטרין כתב במשקין במי פירות באבק דרכים באבק הסופרים ובכל דבר שאינו מתקיים פטור לאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפיקו כתב את אחת סמוך לכתב וכתב על גבי כתב נתכוון לכתוב ח"ת וכתב ב' זיינין אחת בארץ ואחת בקורה כתב על ב' כותלי הבית על שני דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטור כתב את אחת נוטריקון ר' יהושע בן בתירא מחייב וחכמים פוטרין:

Talmud Bavli Shabbat 104b

It was taught in a Baraita: one who writes a single big letter in the space of two letters is *patur*. One who erases a single big letter in the space of two letters is *chayav*. Rabbi

Menachem ben R' Yossi says: this is a stringency of erasing over writing.

גמ' שבת דף קד:
ת"ר יכתב אות אחת גדולה ויש במקומה לכתוב שתיים פטור מחק אות גדולה ויש במקומה לכתוב שתיים חייב אמר רבי מנחם בר' יוסי וזה חומר במוחק מבכותב:

Mishna Brura 340; 22

I will now explain from the gemara and poskim the main laws of writing and erasing, explaining what is *chayav* a *chatat* and what is *patur* but *assur*.

- 1) One is not *chayav* for writing unless they write with something permanent, such as ink or black (coal) or anything like that. One is also not *chayav* until they write on something that can be written on, like leather, parchment, paper, wood or anything similar. Someone who writes with something that doesn't leave a permanent mark, for example water or fruit juice, or if they write with ink on vegetable leaves or anything that is not permanent they are *patur*. Similarly, one is not *chayav* for erasing unless they erase writing from something permanent. All of this is regarding the *chiyuv* chatat, but it is

משנה ברורה ש"מ סעיף קטן כ"ב
נבאר פה מן הגמרא והפוסקים עיקרי דיני כותב ומוחק בדבר שיש בו חיוב חטאת ובדבר שהוא פטור ואסור. א) אין הכותב חייב עד שיכתוב בדבר הרושם ועומד כגון דיו ושחור וכל כיוצא בהם שהוא דבר המתקיים וכן אינו חייב עד שיכתוב על דבר שמתקיים הכתב עליו כגון על עור וקלף ונייר ועץ וכיוצא בהם

Rabbinically forbidden, even to write on and with something that is not permanent. And similarly with erasing.

- 2) One who writes on their skin is *chayav* since it is [like] leather, even though the body heat removes the writing after time. This is like writing that is erased. But one who scratches letters into their skin is *patur*, since this is not the normal way of writing. Someone who tears leather into the shape of a letter is *patur*.
- 3) One who writes over existing writing is *patur*, since they haven't really accomplished anything. This only refers to black ink over black ink, or red ink over red ink, but one who writes with black ink over red is *chayav* twice, once for writing and once for erasing [the letters underneath]. One who writes with red ink over black is *patur* since it ruins it.

- 4) One is not *chayav* for writing unless they write two letters, but a single letter, even one which is as big as two letters, is *patur*. Nevertheless it is forbidden from the Torah to do so (because of *chatzi shiur*). Even writing a single letter next to existing text is *patur*, since they only wrote one letter on Shabbat. But if this single letter completes the book they are *chayav*, since through their action they have accomplished something meaningful. Someone who writes a single letter which represents an entire word is *patur*. For example, one who write מ' which is read as מעשה or read as the number 40 is *patur*. Someone who checks letters and makes one letter into two, for example by splitting the top of a ה and makes two ה's, which is what they intended, is *chayav*. If someone intended to write a ה but by mistake wrote two ה's, or they intended to write a ה and accidentally wrote כו because the quill jumped, and anything similar, is *patur*, since they only intended to write a single letter.
- 5) The two letters we refer to as *chayav* is even when they don't make a word, for example אה. Even the same letter twice is *chayav*, for example דד, חח, גג, תת, or anything similar. Even if the intention was to write a longer word, for example תתנו or גגות, and the person only wrote two letters, nevertheless they are *chayav*. The Torah prohibition

אבל הכותב בדבר שאין רשומו עומד כגון במשקין ומי פירות או שכתב בדיו וכיוצא בו על עלי ירקות ועל כל דבר שאינו עומד פטור. וכן אין המוחק חייב עד שימחק כתב העומד מע"ג דבר העומד וכ"ז לענין חיוב חטאת אבל איסור דרבנן יש אפילו כתב בדבר שאינו עומד על דבר שאינו עומד וכן לענין מחיקה. (ב) הכותב על בשרו בדיו חייב מפני שהוא עור אע"פ שחמימות בשרו מעברת הכתב לאחר זמן ה"ז דומה לכתב שנמחק אבל המשרט על בשרו צורת כתב פטור שאין דרך כתיבה בכך. הקורע על העור כתבנית כתב חייב משום כותב הרושם על העור כתבנית כתב פטור. (ג) הכותב כתב על גבי כתב דהיינו שהעביר קולמוס על אותיות הכתובים כבר וחידשם פטור דהא לא אהני מידי וה"מ שהיה דיו ע"ג דיו או סיקרא על גבי סיקרא אבל אם העביר דיו על גבי סיקרא חייב שתים אחת משום כותב שעכשוו הוא כתב הגון יותר מבראשונה ואחת משום מוחק שמוחק בכתיבתו את ב' אותיות התחתונות ואם העביר סיקרא ע"ג דיו פטור דמקלקל הוא. (ד) אין הכותב חייב חטאת עד שיכתוב שתי אותיות אבל אם כתב אות אחת אפילו היתה גדולה כשתים פטור מחטאת ומ"מ איסור דאורייתא איכא אפילו באות אחת וכנ"ל בריש הסימן. ואות אחת שאמרנו דפטור הוא אפילו היתה סמוכה לכתב שהיה כתוב מקודם כיון דבשבת לא כתב אלא אות אחת אבל אם בזה האות השלים את הספר חייב דאהני מעשיו טובא.

of writing applies to writing in any script and in any language.

- 6) The *chiyuv* of two letters that we are referring to applies even if they are written on two pages, provided they can be read together, for example when they are written at the edge so they can be read together. Even if they were written on two corner walls, since they are next to each other and can be read together. But if one letter was written on one wall and the second letter on the opposite wall, or on two pages of a book that can't be read together, the person is *patur*.
- 7) Someone who writes with their left hand or the back of their hand, with their foot, mouth or elbow is *patur*, since this is not the normal way of writing. Nevertheless it is forbidden, even to write with one's foot. A left handed person who writes with their right hand, which is considered their left, is *patur*. If they wrote with their left they are *chayav*. Someone who is ambidextrous is *chayav* for writing with either their left or right hand.
- 8) Someone who draws shapes or pictures on a wall like artists do has done a *toleda* of writing and is *chayav*. Similarly one who erases [part of] a picture in order to fix it has done a *toleda* of erasing and is *chayav*. It is forbidden to attach silver letters to a cloth or similar things, since this is like writing. It is also forbidden to remove them, since this is like erasing.

Now I will explain a little bit about erasing and marking lines. Someone who erases in order to write two letters in the place they erased is *chayav*. even if they erased a single big letter which has room for two small letters is *chayav*. Someone who erases in order to fix, even if they don't want to write over the place they erased, for example if there are extra letters in a Torah, that is also *chayav*. The Chayei Adam writes that any melacha apart from writing is *chayav* whether done with the right hand or left hand, but if it was done with one's foot or elbow it is *patur* but assur.

Someone who marks paper or parchment or anything like this in order to

הכותב אות אחת ונקד עליה לסימן אע"פ שקורים ממנה עי"ז תיבה שלמה פטור כיצד כגון שכתב אות מ' והכל קורין אותה מעשה או שכתבה במקום מנין שהרי היא כמו שכתב ארבעים אפי"ה פטור. המגיה אות אחת ועשה אותה שתיים כגון שחלק גג החי"ת ונעשה שני זייני"ן והוא צריך לזה חייב וכן כל כיוצא בזה. התכוין לכתוב חי"ת וכתב שני זייני"ן או שהתכוין לכתוב מ ועלה בידו כו ע"י שדילג הקולמוס ולא נמשך האות כראוי וכל כיוצא בזה ה"ז פטור שהרי לא נתכוין אלא לאות אחת. (ה שתי אותיות שאמרנו לחיוב הוא אפילו אם לא נעשה תיבה עי"ז כגון אל"ף גימ"ל וכיוצא בזה. ואפילו אם היו שתיהן שוות משם אחד כגון תת גג חח דד וכדומה ג"כ חייב. ואפילו אם היה דעתו מתחלה לכתוב יותר כגון תתנו או גגות וכתב רק שתי אותיות אלו מהן אעפ"כ חייב. גם דמלאכת כתיבה הוא מדאורייתא בכל כתב ובכל לשון. ו) שתי אותיות שאמרנו לחיוב הוא אפילו אם כתב בשני דפי פנקס והן נהגין זה עם זה דהיינו שכתבן בשפתיהן שיוכל לקרותן כאחת ואפילו אם כתבן בשני כותלי זזית מבפנים חייב הואיל שהיו זו כנגד זו ויכול לקרותן כאחת. אבל אם כתב אות אחת בארץ ואות אחת בקורה או שכתב על ב' כותלי הבית והיו רחוקין זה מזה או על שני דפי פנקס באופן שאין נהגין זה עם זה פטור. ז) הכותב בשמאל או לאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו פטור מפני שאין דרך כתיבה בכך ומ"מ איסורא יש אפי' ברגלו וכה"ג. איטר שכתב בימינו שהיא לו כשמאל כל אדם פטור ואם כתב בשמאלו חייב והשולט בשתי ידיו בשוה וכתב בין בימינו בין בשמאלו חייב.

write two letters using those lines is *chayav*. Similarly marking the place where someone wants to cut to guide the cutter is also included in the prohibition of marking. Whether one marks with colour or without is still *chayav*.

I have explained this at length in order to explain what activities are prohibited from the Torah and which are Rabbinic. This is important to know for asking a non-Jew when needed for a Mitzvah, because in 307 we explained that it is forbidden to ask a non-Jew to perform a Torah prohibition for a Jew even for the sake of a Mitzvah.

(ח) הרושם רשמים וצורות בכותל בשר וכווצא בהן כדרך שהציירים רשמים ה"ז תולדת כותב וחייב משום כותב. וכן המוחק את הרשום כדי לתקן ה"ז תולדת מוחק וחייב. אסור לחבר אותיות של כסף לפרוכת וכווצא בו דהוא כעין כותב וכן אסור להסיר ממנו דהוא כעין מוחק. ועתה נבאר קצת מעניני מחיקה ושרטוט. המוחק כתב ע"מ לכתוב במקום המחק שתי אותיות חייב ואפילו אות אחת אם היא גדולה ויש במקומה כדי לכתוב שתיים חייב. והמוחק ע"מ לתקן אפי' שלא ע"מ לכתוב כגון שהיו אותיות יתירות בתורה ומחקן ג"כ חייב. כתב הח"א דכל המלאכות חוץ מכותב חייב בין בימינו בין בשמאלו אך ברגלו בפיו ומרפקו משמע שם דפטור ואסור. המשרטט נייר וקלף וכווצא בו כדי לכתוב שתי אותיות תחת אותו שרטוט חייב וכן כשרוצה לחתוך עור או שאר דברים ומשרטטו תחלה כדי שיכוין חתוכו גם זה הוא בכלל משרטט. ואחד המשרטט בצבע או בלא צבע ה"ז חייב. הנה הארכתני בכ"ז כדי לברר איזה דבר הוא דאורייתא או שפטור ואסור מדרבנן ונ"מ ע"י א"י במקום מצוה דקו"ל בסי' ש"ז דאיסור דאורייתא אין מתירין ע"י א"י אפי' במקום מצוה: